

– a kisebbségeket támogató állampolgári kezdeményezések támogatása.

1956 ügyében a Beszélő kijelenti, hogy „csak olyan vezető csoport megegyezési készségében lehet bízni, amely felszámolja a forradalom utáni megtorlás minden következményét”:

– „A kivégzettek jeltelen sírokban nyugszanak. Az embe-riesség egyetemes normáinak... megfelelően az Igazságügyi Mi-nisztérium adja ki a holttesteket a hozzátartozóknak”;

– „az Elnöki Tanács elnöke mentesítsen a büntetett előélet hátrányai alól mindenkit, akit 1956 és 1963 között államellenes bűncselekmény címén ítélték el”;

– „A belügyminiszter oszlassa fel a politikai rendőrség 1956-os elítéltekkel foglalkozó csoportját, és utasítsa beosztottait, hogy ne avatkozzanak be a volt elítéltek magánéletébe”;

– „Jelentse ki a Legfelsőbb Bíróság, hogy politikai elítéltektől sem lehet megtagadni perirataik kiadását”;

– „A halottak már nem védhetik becsületüket. 1956 és 1961 között számlálatlanul sok halálos ítélet született, bizonyítatlan vagy bizonyítotlan hamis vádak alapján. A Legfelsőbb Bíróság mondja ki, hogy a hozzátartozók perújrafelvételt kérhetnek”;

– Tegyék hozzáférhetővé, illetőleg hozzák nyilvánosságra a forradalom sajtóját és egyéb dokumentumait.

Kijelenti a Beszélő, hogy „a megtorlás következményeinek fel-számolása az első lépés volna az elhallgatások és hazugságok nélküli valódi megbékélés felé”.

KEMÉNY ISTVÁN

A szerkesztő megjegyzése

Kis János, Kőszeg Ferenc és Solt Ottilia fentebb ismertetett reformtervezete hasonló gondolati pályán mozog, mint a hivata-los magyar keretekben működő nem egy alkotmányjogászé és politológusé (Schmidt Péter, Pokol Béla, Gombár Csaba, Schlett István, stb.¹), csak éppen messzebb megy, mint az imént említet-tek írásos munkássága, és világosabban határolja el a társadalmat megillető jogokat a főhatalom privilégiumaitól. Figyelemreméltó azonban, hogy a korlátlan egypárturalom legitimitását a mai Ma-gyarországon egyre több oldalról feszegetik.

Ez a politikai reformhullám két kérdést vet fel:

1) Belefér-e a leninista párturalom (a „vezető szerep”) koncepciójába egy ilyen méretű önkorlátozás, a társadalomra gyakorolt nyomás ennyi eszközének feladása, az irányítás és ellenőrzés sly széles területeinek a kiürítése?

2) Kinek a támogatására számíthat egy ilyen program? Van-e Magyarországon olyan társadalmi csoportok, illetve – az állami és társadalmi élet egyik vagy másik pontján – olyan hangadó tényezők, amelyek a politikai szabadságjogoknak legalábbis akkora fontosságot tulajdonítanak, mint az életszínvonalnak?

Az első kérdésre a szovjet típusú államrendszer eddigi története nemleges választ adott. Ez nem jelenti azt, hogy semmi változás nem képzelhető el (változás *van* folyamatosan 1953 óta), s hogy nem várható az eddiginél nagyobb területek kiürítése. A párturalmat erre nem is annyira politikai nyomás, mint inkább gyakorlati ésszerűségi megfontolások szorítják rá, – no meg a kifáradás. De úgy tűnik, hogy a Lenin szellemében nevelt vezetők fejében van egy láthatatlan határ, amelyen túl minden további engedményt önfeladásnak tekintenek. A leninista hatalmi magtalan még osztozkodásra is hajlandó, de csak olyanokkal, akik valamilyen formában az ellenőrzése alatt állnak. (Lásd pl. állam és egyház viszonyát.)

A második kérdésre pontos felmérések nélkül bajos válaszolni, a külső megfigyelőnek azonban úgy tűnik, hogy a politikai szabadságjogok programja egyelőre csak egy szűk szellemi elit támogatását élvezi. A fiatalság részéről természetesen mindig jöhet meglepetés. Az idősebb nemzedékek azonban hosszabb idő óta nem gondolkoznak „politikában”, s amennyiben mégis, akkor is inkább a nemzet mint az állampolgári jogok sérelmei foglalkoztatják őket. Ennélfogva semmiféle politikai reformprogram nem számíthat népesebb támogatásra, s a gazdasági reform programja is csak akkor, ha nem jár életszínvonalcsökkenéssel vagy más zavaró következményekkel. Ezzel (is) magyarázható, hogy a máskülönben oly fontos reformvita immár több mint két évtizede egy szakmai és szellemi elit körére szorítkozik.

E szándékosan szűkszavúra fogott s látszólag kevésbé bizakodó megjegyzések elsősorban *kérdések* s vitaindító céllal íródtak. Egy pillanatig sem vonják kétségbe sem a programban foglalt kritika érvényességét, sem a „Társadalmi szerződés” morális értékét.

Egy programot nemcsak az időszerűsége, hanem a nevelő hatása is igazolhat. Márpedig a mai magyar társadalomnak úgyszólván semmire sincs nagyobb szüksége, mint igaz beszédre. Hogy egy-egy népréteg, ill. adott esetben a társadalom egésze mennyi jogot követel magának, mindenekelőtt attól függ, hogy mit *tekint* jogának. A magyar társadalmat – mint ezt Szabó Miklós oly pregnánsan megfogalmazta (l. fentebb 33–42. old.) – évtizedek óta leszoktatták arról, hogy „jog”-ban gondolkozzék. Akármik is 1987 őszén a reális adottságok, egy szabadabb politikai fejlődés előfeltétele a polgárjogok tudatosodása.

KENDE PÉTER

Még egy megjegyzés (az új kormányfőről és munkaprogramjáról)

Mennyire lehet a magyar kormány 1987 szeptemberében előterjesztett munkaprogramját, illetőleg az új miniszterelnök kinevezését és bemutatkozását válasznak tekinteni a felgyülemlett gazdasági-társadalmi nehézségekre és a magyar közvélemény ezzel kapcsolatos várakozásaira?

Ami Grósz Károly kinevezését illeti, az nyilvánvalóan nem volt hátsógondolatoktól mentes. Általános vélemény szerint azért állították őt e tisztségbe, hogy az elkerülhetetlenné vált népszerűtlen intézkedések az ő nevéhez fűződjenek, s ezáltal valamennyire csökkenjenek Kádár-utódlási esélyei. Nem biztos, hogy ez a számítás beválik. Új posztján Grósz Károly nem szürke hivatalnokként, hanem a magyar pártkormányzat új erős embereként mutatkozott be, aki a közvéleménnyel is teljes értékű kapcsolatba kíván lépni.

Az új miniszterelnök munkaprogramja és egész fellépése nyilvánvalóan válasz a társadalomban felgyülemlett nyugtalanságra. Ünnepeles és nyomatékos értesítés annak akit illet, hogy a kormány meghallotta a szakemberek vészkiáltását, tisztában van a bajok súlyosságával, azt nem is próbálja kicsinyíteni, s minden erejével azon van, hogy valami épkezláb, mindenki számára elfogadható megoldást találjon.